

*Edice a materiály***Vyplněné expertní dotazníky a další hodnotící materiály****I.**[Všichni dobří rodáci]^{a)}

Cena za režii v Cannes 1969, cena čes. film, kritiky 1968, hl. cena na nář. f. Finále v Plzni

Rec, kritiky, stati: Dvořák (FaD), Kučera (FaD), Kopaněvová (MF), Hepnerová (S. Slovo) a (Zem. Noviny), Kliment (Tribuna), Tunys (Vlasta), Brabec-Vodička-Wichterle (FTN).

Kritika se v drtivé většině shodla na tom, že jde o film mimořádné hodnoty a působivosti. Jediný posudek, který problematizuje hodnotu filmu, je kritika J. Klimenta v Tribuně (věnujeme jí samostatnou pozornost). Ve svém hodnocení volí kritikové následující označení filmu:

úchvatný, šťastný, vřelý, osudový, klíčový, mimořádný a dlouhověký umělecký čin, předčasný epilog, okouzlující, ale též poplatný době, v níž vznikl, falešně idealizovaný.

Záměr (o projektu)

V. J.: „Věděl jsem, že jednou budu muset natočit takový film. Znáám všechny lidi, jsou to skutečně moji rodáci z valaš. městečka Kelče. Od konce války tam sice nežijí, ale stále jsem tam jezdil, mám tam mnoho přátel, nemusel jsem si mnoho vymýšlet. Z hlavních postav se zrodila ve scénáři pouze ženská hrdinka Veselá vdova, jen proto, aby spojila ostatní postavy příběhu. Ti druzí žijí a mnozí z nich zemřeli skutečně tou smrtí, kterou film ukazuje.“ (Existuje také skutečný František?) Ano, František žije, je to můj přítel. Je to vzácný člověk, hluboce věřící, velice čestný. Zajímavý tím, že je takový nikoliv proto, že by takový chtěl být, ale že je takový. Říká, že jeho vzory jsou Kristus, T. G. M. a můj otec, ředitel gymnasia, který zahynul za války v Osvětimi. František byl opravdu také v padesátých letech zatčen – ta událost působila jako otřes i v mém životě. Pak se vrátil, stal se dokonce předsedou zemědělského družstva, do něhož nechtěl vstoupit, vytáhl je z bídy a dnes tam pracuje jako vedoucí živočišné výroby.“

[Téma]^{b)}

Úvahy o tématu se v kritikách točí kolem vztahu člověk – osud, člověk – síla dějin.

„Charaktery nejsou abstrahovány do typů. Naopak: z obecné předlohy desperáta, slabocha, idealisty, snílka, selského tvrdohlavce, milence atd. se vyhrocuje do ostrého, jedinečného profilu Zášinka, Plecméry, Očenáše, Pyřka, Františka, Bertina atd.“ (Kučera) Člověk v Jasného pojetí má tedy lidskou jedinečnost, ale každý v sobě nese také univerzální možnost žít šťastný život, čili možnost spasení a smíření, která vyrůstá z organického sepětí venkovského života s přírodou a ze zakotvení v tradičních (křesťanských) hodnotách, vztazích a vazbách, jež mají i své topografické značení – pole, kostel, hospoda

– i svůj výraz: zpěv. Je to pojetí člověka neobyčejně starobylé, patriarchální, křesťansky humanistické, ale zároveň i obdivuhodně úplné, vzdálené jakéhokoli schematismu.

Člověk svádí zápas se silou, která jej drží a přesahuje, s Osudem. „Jasného fátum ... spočívá v tom, že se vědomě rozrušují jisté ustálené vztahy a vazby a formují se – opět vědomě – vztahy a vazby nové, ale tento proces nabývá jiného pohybu, než se mu člověk snažil vtisknout. Obrací se proti člověku, drtí toho, kdo chtěl být tvůrcem ... vše je zvráceno. Následuje trest ... Všichni jsou obětováni. Molochem jsou „dějiny“.“ (Brabec)

[Tvar]^{c)}

Téměř všichni zdůrazňují, že kronikářský záznam tvoří vnější rámec, elementární způsob rozvržení látky. Vnitřní uspořádání, ráz a duch této kroniky je svébytný. Označování je různě: osobní zpověď toho, kdo se vrací a zároveň moudrá meditace nad lid. životem (Dvořák), vyznání (Kopaněvová), pasionál neboli sbírka životopisů „svatých mučedníků“ (Soeldner), epos, jejíž několik rovin se spojuje v elegický obraz života (Hepnerová), romantická baladičnost (Vodička). K tvarové stránce zformulovali drobné výhrady Kliment a Humplík: „některé scény (např. tanec) mohou leckomu připadat příliš dlouhé, rytmus se tam téměř zastavuje“, scéna Zašinkovy zpovědi má charakter téměř estrádního výstupu. Jiní kritici (Dvořák) však tvrdí opak: celé epizodické pásmo má obdivuhodně vyrovnanou úroveň, zřídka kdy vídanou lid. hloubku.

[Mimořádné výkony]^{d)} – kameraman, výtvarnice, herci

Téměř všichni hodnotí v superlativech výkon Jaroslava Kučery a výtvarnost obrazu.

„Setkáváme se s tlumenou barevností a groteskním aranžmá Breughela (přátelé pod stromem), monetovským koloritem s lidskou dominantou nad obzorem (František oře), s renoirovsky rozostřenými barvami (zahradka u paní učitelky), se švajgrovsky secesní stylizací (bílý kůň v podhledu), s hnědou a načervenalou zemí Antonína Slavíčka nebo Rabase. Samozřejmě s osobitou malířskou výtvarností J. Kučery a s kontrastním koloritem Ester Krumbachové. Řeklo by se: ekleticismus. Nikoli. Je to podle mého soudu filmová syntéza různého výtvarného uchopení skutečnosti, jednotl. výtvarných zkušeností lidstva. Světelnost barev slučuje vzájemně si vzdálené styly v mnohohlasou jednotu. Tuto fci má i Havelkova hudba.“ (Kučera)

Většina vysoce hodnotí režisérovu spolupráci s herci „kolektivní tvorbu rodáckého mikrosvěta“ (Kopaněvová). Z jednotlivých výkonů je nejvýše ceněn projev Vladimíra Menšíka, který tu vytvořil možná svou životní roli. (a)

Naproti tomu téměř u všech je pokládáno za jedinou výraznější chybu obsazení W. Matušky do role Zašinky. „Matuška je přece jenom příliš vyhraněná osobnost jiného typu, než aby zapadl do vesnického prostředí beze zbytku, a není natolik přizpůsobivým hercem, aby se všechny švy vyhladily.“ (Kliment)

[Aktuální smysl]^{e)}

Film pro většinu kritiků vyzněl jako výzva k zamyšlení nad vlastním údělem, nad stopou, kterou jsme zanechali v době a doba v nás.

„Konec konců jsme všichni Rodáky V. Jasného,“ uzavírá Eva Hepnerová.

Zcela jinak hodnotí film Jan Kliment. V čem podstatném se jeho kritika liší od všech ostatních?

Také on uznává uměleckou zvládnutost filmu, výrazovou osobitost, emotivní účinnost atd. Ale vyvozuje, že „Jasnému z toho vyšla rozhodně krásná, leč o to ne méně falešná

idealizace, která nutně vede na scestí“. Kliment namítá, že film zkresluje skutečnost, vývoj událostí, průběh združstevňování. Argumentuje třídním bojem i před r. 1948, terorem proti komunistům, neoddiskutovatelným pokrokem na vesnici v důsledku dobré myšlenky kolektivizace, přílišnou shovívavostí k obyčejnému zloději Pyřkovi atd. Všechny tyto kritické výhrady mají jediný zdroj; jím je předem daná ideologická interpretace dějinné reality, sloužící urč. politickému cíli, kterou kritik pokládá za jedinou historickou pravdu. A jelikož umělecká interpretace V. Jasného nezapadá do tohoto kadlubu, liší se od úředně stanoveného výkladu, usvědčuje kritik v roli politruka umělce z „falešného idealismu“. Čítankový příklad pohlavkování tvorby.

[A závěrem]^{f)} zlověstný dovětek.

Když v r. 1972 odpovídal V. J. rakouskému listu Neue Kronen Zeitung na několik otázek, RP¹⁾ na talentovaného a poctivého tvůrce nevybíravě zaútočilo.

V. J. v rozhovoru říká: „Musel jsem pryč, protože filmy které jsem chtěl dělat, bych dělat nemohl. Noví lidé by ode mne žádali, abych se pro ně politicky angažoval, čímž bych zradil své krédo. Zradil bych vlastně to, co jsem ve svých filmech až dosud říkal.“

A Jaroslava Houfová chytá inkvizitorsky Vojtěcha Jasného za slovo: „Opravdu, filmy, které by byly namířeny proti zájmům pracujícího lidu, proti socialismu, by dělat určitě nemohl. Jinými slovy: pochopil, že skončila éra, kdy šlo neomezeně za státní peníze dělat protistátní propagandu.“

Co k takové špíně dodávat?

a–f) strojopisně podtrženo

1) Zkratka RP zde znamená *Rudé právo*. Deník *Rudé právo* byl ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa. První číslo vyšlo v roce 1920. Deník vycházel i po roce 1989, ale byl vydávaný soukromým vydavatelem, a v roce 1995 byl přejmenován na *Právo*.

[Všichni dobří rodáci]^{g)}

R, Sc: Vojtěch Jasný, K: Jaroslav Kučera, H: Svatopluk Havelka, V: Ester Krumbachová, hrají: R. Brzobohatý, V. Menšík, V. Brodský, V. Babka ad. FS8 1

Film získal v době svého uvedení domácí i mezinárodní uznání – cenu za režii v Cannes 1969, cenu české filmové kritiky 1968, hlavní cenu na národním festivalu Finále v Plzni 1968. Dobová kritika se v drtivé většině shodla v tom, že jde o film mimořádných hodnot a působivosti, o „dlouhověkový umělecký čin“ (Jan Kučera).

Film zachycuje v širokém kronikářském záběru rozklad venkovského společenství a tradičních forem života v éře kolektivizace, líčí životní osudy „rodáků“ a pojímá tok proměnlivého života i drtivý mechanismus dějin v zorném úhlu odvěkého, nadosobního řádu přírody a světa.

Základní hodnota spočívá v úhrnnosti pohledu na lidský život, člověka a dějiny. Šíří epického toku, napětím dramatické pružiny dějinného zlomu a násilí, nadneseností baladické osudovosti a hřejivostí lyrického humoru získává kronika lidských osudů v rozpadajícím se světě venkovských tradic hlubší pravdivost a naléhavost. Z jednotlivých postav se stávají nezaměnitelné osobnosti, tolik vzdálené byrokratickým schématům a sociálně i třídně predestinovaným typům.

Svým duchem film navazuje na tradici venkovského románu, jehož patriarchální svět vy líčil barvitě i básnivě především Josef Holeček v románovém cyklu Naši. Jasného lyrizovaná kronika „roků na vsi“ s elegickým laděním vzpomínkového návratu k uplynulým časům má sice kořeny v 19. století, ale tvarem i náplní zůstává aktuální. Filmovým výrazem se blíží stylu magického či fantastického realismu, který se ve světové kinematografii naplno rozvinul až o desetiletí později.

Film vyniká nejen mnohostranností a hloubkou pohledu na lidský život, ale též nespornými estetickými hodnotami, svou básnivostí. Zejména upoutává výtvarné pojetí filmových obrazů:

„Setkáváme se s tlumenou barevností a groteskním aranžmá Breughela (přátelé pod stromem), monetovským koloritem s lidskou dominantou nad obzorem (František oře), s renoirovsky rozostřenými barvami (zahrádka paní učitelky), se švajgrovsky secesní stylizací (bílý kůň v pohledu). Řeklo by se: eklekticismus. Nikoli. Je to podle mého soudu filmová syntéza různého výtvarného uchopení skutečnosti, jednotlivých výtvarných zkušeností lidstva. Světelnost barev slučuje vzájemně si vzdálené styly v mnohohlasou jednotu. Tutéž funkci má i Havelkova hudba.“ (Jan Kučera)

Výraznou hodnotou filmu jsou i vesměs nadprůměrné výkony většiny herců a působivé využití tváří neherců. Zejména vyniká Menšíkova „záračná lapidární podobizna lidského ‚originálu‘“ (Jan Svoboda). Dokonalost tvaru a mimořádný režijní výkon nesnižují ani drobné „vady na kráse“ (např. sporné obsazení V. Matušky do role sedláka Zášinky a interpretačně nezvládnutá scéna zpovědi).

Celkově film vyznívá jako osobní zpověď toho, kdo se vrací (Jan Dvořák), jako spravedlivá a upřímná bilance lidských zkoušek a ztrát v těžkém údobí poválečné historie i jako moudrá meditace nad lidským životem zmítaným dějinami. Film působí jako výzva k zamyšlení nad společně sdíleným (národním) údělem, brání základní etické hodnoty

vystavené drtivému tlaku dějin, vede k pochopení příčin dnešního morálního stavu společnosti, osvobozuje od traumat minulosti a moudře chápavým pohledem pomáhá hledat cestu, jak se „nezbláznit“ z dějin (Jiří Cieslar).

(mh)

Svoboda Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Všichni dobří rodáci

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Zamyšlení – bilance životních osudů venkovského společenství v proměnách poválečných dějin, jejich bolestí i nadějí, „odvěký řád“ versus politika a etika jeho změny.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
V naprosté upřímnosti, nepředpojatosti a chápavém vidění lidí, jejich nezaměnitelných osobností, postojů a hodnotových orientací – bez ohledu na „ideo[lo]gická“ (spíše byrokratická) schémata tzv. třídní konfrontace.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

5

(s trvalou výhradou Zášinkovy-Matuškovy zповědní scény, interpretačně nezvládnuté)

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Lyrizovaná kronika „r[ok]ů na vsi“ s elegickým „laděním“ vzpomínkového návratu k uplynulý[m] časům (Na začátku vidíme městečko jakoby z polní cesty, v závěru se [po] ní vzdalujeme. Určující je „smyslové“ sepětí lidského osudu a údělu s koloběhem přírody (nevyhnutelné jistoty).
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Kamera J. Kučery – důsledně realizuje obrazov[ý] styl ve starobylé vznešenosti kompozic, v bohatství světelných a ba[re]vných poloh rozmanitých výjevů a scénérií. Hudba Sv. Havelky – sjedno[cu]je „zvukovou náladu“ příběhu ve vazbě na obraz. Snad Menšíkova zázračně lapidární p[o]dobizna „originálu“ ...
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Ve stále platné opravdovosti a spravedlnosti bez kompromisů – v životě i jeho uměleckém zobrazení. Viz 2.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

5

(navzdory „kazové“ zповědní scéně a drobným „vadám kr[á]sy“, mj. nepřesnému doznívání některých záběrů – třeba pokosená louka při Františkově zatčení).

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu **VŠICHNI DOBŘÍ RODÁCI**

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Dvojí proud světa: dějinný, rozhánějící sourodé společenství lidí [do] různých stran, kdy se projeví jejich charakter, krása i zřůdnost a nad tím elegický, přírodou zasoklovaný proud času, (v lidské dimenzi proud „vyšší moudro[sti“])
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
V jedinečném spojení obou proudů, tedy pronikavého vidění světa a současně moudře chápavého (to neznamená osleplého!) pohledu, který osvobozuje od toho, aby nás hrůzné zkušenosti vnitřně zlomily.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
5
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Lyričtější, poetické vnímání světa, které však nezastírá jeho brutální podoby.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Ovšem režisér, kameraman, ale i hudba S. Havelky, herectví některých – zvl. zázračné prolnutí sebe a role u Vl. Menšíka
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Člověk by měl vždy hledat cestu, jak se z dějin nezbláznit – Jasného chápání světa k ní poukazuje.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

5 (a je to pořád málo!)

[Jiří Cieslar]ⁱ⁾

i) podpis hodnotitele

II.

[ŽERT (režie Jaromil Jireš) – 7 dotazníků]^{j)}

[Téma (problematika):]^{k)} Etické hodnocení politického fanatismu 50. let, stalinských deformací, křivd a odcizenosti v lidských osudech a charakterech „svazácké generace“ – obětí i spoluviníků. Tragická paradoxnost jízlivé pomsty, která vede ke ztrátě životní otevřenosti (Cieslar) nemůže přinést opravdovou katarzi a naplnění existence.

[Originalita přístupu:]^{l)} Nesmlouvavá otevřenost, nesentimentálnost pohledu; důsledná historická přesnost charakterů a dobového prostředí, bez jakékoli karikatury. Minulost jako „galejnická koule“ zmrzačené existence. (Svoboda)

[Jednota stylu:]^{m)} rozpětí 4 – 5, průměr 4,4

[Styl:]ⁿ⁾ Dokumentarizující, veristická střízlivost, věcnost a přesnost svědectví – bez jakékoli snahy o přehánění či deformace (i bez pozdějších i dřívějších Jirešových „ornamentů“, lyrismů). Mimořádně působivé je sjednocení hrdinova přítomného prožitku a reminiscencí. Prolínání časových rovin je konciznější než v Kunderově předloze.

[Výrazné tvůrčí přínosy:]^{o)} Výstižný autorský převod předlohy do scénáře. Mimořádně zdařilý výběr herců až do epizodních rolí. „Životní role“ Josefa Somra: zachycení (v hlase, pohledu očí, mimice, pohybech) Ludvíkova zatracení – nejen v jeho pokušitelské nenávistnosti, ale i v jeho „únave“ realitou (dekor maloměsta), zlomyslností dějin, sebou samým – ničivou zahořklostí duše (Cieslar). Dále přesná kresba charakteru – zejména Luděk Munzar (vždy bravurně suverénní „muž v linii“), Jana Dítětová, Jaromír Hanzlík, Evald Schorm... – Zvuková a hudební partitura (Zdeněk Pololáník) – i jímavý výraz „ztracené životní dimenze“. – Střihová skladba (Josef Valušiak): vynikající vedení dvou časových rovin – neustálá (konfliktní) konfrontace přítomnosti a palčivé minulosti (včetně vynalézavých obrazově-zvukových přesahů). (Podle Jireše „historická montáž“ jako vědomí souvislostí.)

[Životnost (aktuální smysl):]^{p)} Odstup neoslabil aktuálnost, naléhavost (Kříž). Typičnost protagonistů je natolik průkazná, že přesně vypovídá o prožitku jedné generace, o sociální a mravní kvalitě života zachyceného období (Kopaněvová). Katarze je přítomna v otevřenosti výpovědi. Převod osudů vyúsťuje v poznání, že produktivním postojem není odvěta, ale hledání pravdy, pochopení vlastní situace i spoluzodpovědnosti.

[Celková umělecká hodnota:]^{r)} rozpětí 4 – 5, průměr 4,6

j–r) strojopisně podtrženo

[Matula]^{s)}

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Žert

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Velká „směšná láska“, pokoušející se vyřešit osobní i společenské trauma 50. let.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu)
Především v prezentaci samotného problému, v nedávné minulosti zcela zamlčenému.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
4
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Vynikající vedení dvou časových rovin v první polovině filmu.
Bohužel, obě se sejdou příliš brzy. Dále poněkud toporné.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Především téma, hudba Z. Pololánika, střih ing. Valušiaka.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
V tématu, ve ventilaci traumat minulosti, jejichž zamlčování vede k jejich prohlubování a historické diskontinuitě vědomí. Vrácení Kundery a původního Jireše kulturní veřejnosti.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).
4,5

s) ručně vepsané příjmení hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Žert

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
„Obecné“ i osobní vyrovnání s křivdami, politickými deformacemi doby kultu – u obětí i spoluviní[ků].
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
Neúprosné vidění poškozeného života jako nenávratného kontinua – „minulost jako galejnická koule“. Avšak ani malicherná pomsta nemůže přinést katarzi a naplnění.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

5

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Dokumentarizující stř[í]dmost, věcnost a přesnost svědectví – bez jakékoli snahy o přehánění či deformaci (mj. důsledné reály, citace dokumentár. záběrů), využití také neprofesionálních herců; vyhýbání se neobvyklým zorný[m] [ú]hlům kamery, optickým a světelným deformacím – pohledy „zpřímá“.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka). Výstižný, úsporně dramatizující přev[od] předlohy do scénáře. Výkony Josefa Somra (v mimice i hlase je skrytý pod ironií smutek s příměsí démoničnosti), L. Munzara (vždy bravurně suverénní „člověk v linii“), J. Dítětové (zralá panička v zajetí myšlenkových schémat spjatých se sentimentem). Stříhová skladba (spolu se s[cé]nářem a režii, J. Valušiak) – neustálá konfliktní konfrontace příto[m]nosti a mučivé minulosti (včetně obrazově-zvukového překrývání). Hudba Z. Pololánika jako nezkalený výraz „zmařené životní dimenze“.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Předvedení osudů vyúsťuje v „očistném“ poznání, že produktivním postojem není odvěta, ale poznání pravdy, pochopení, vlastní situace i odpovědnosti.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

5

[Jan Svoboda]^{t)}

t) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Žert

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Osud člověka, který neunesl strašlivou křivdu dějin: proměnil se v cynika. Jeho zbloudění (které však zaslouží pochopit!) se ozřejm[í] ve chvíli msty, jež se obrací nepravým směrem a nakonec proti jemu samotnému.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
V naprosté nesmlouvavosti a nesentimentalitě pohledu: [Somrův]^{u)} hrdina přitahuje sympatie pro svůj osud outsidera, ale současně nezakryto [je] v jeho nesporně čestném postoji, jak se v něm rodí hlubší selhání vo[?] ot[?]nosti: jeho [život?] se redukuje [na] j[?]^{v)}vé gesto: ms[tu].
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

5

V Jirešově tvorbě jedinečně vyrovnané, střizlivé filmové podání (bez pozdějších ornamentů, „lyrismů“), mimořádně působivé sjednocení hrdinova přítomného prožitku a vnitřních reminiscencí, konfrontující realitu let padesátých a šedesátých plus odkrývající kořeny [L]udvíkova li[dské]ho ztracení: v t[om] [je] jeho dvojnásobná tragé[die], jednak prvoplánově v j[eho] společenském vyřazení, [hlou]běji v jeho mravním zm[rza]čení (není však tupě j[edno]značné: Ludvík si stál[e] uchovává jistou důstoj[nost] i věrnost sobě samému).

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
viz. 3
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
[Somrovo]^{v)} herectví: zachycení (i v hlase, pohledu očí, v mimice, v pohybech) Ludvíkova ztracení, nejen v jeho pokušitelské nenávistnosti, ale i v jeho „únavě“ unavující realitou (dekor maloměsta), zlomyslností dějin, sebou samým – ničivou zahrožklostí duše.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Životnost: ten osobní mechanismus ztracení je ovšem nadčasový, současně je to tak typický český osud.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

5

[Jiří Cieslar]^{w)}

u) v původním textu chybné Sommrův

v) v původním textu chybné Sommrovo

w) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Žert (J. Jireš)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Příběh člověka, [který] se nedokáže zbavit utrpené křivdy, jejímuž vědomí podřizuje energii „nes[ne]sitelné lehkosti bytí“. Zároveň konfrontování živ. cest a osudů generace na prahu změn, o nichž nikdo nepochyboval, že povedou k ozdravení a nápr[avě].
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
Bez ironizování a karikování pohled nemilosrdný z hlediska objektivizac[e] problému jednotlivce ve společnosti. Na začátku žert, doba ho promění v křivdu a řetěz trestů vedoucích ke skepsi a nevěře. Trvalé?
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4

Klasické vyprávění s prolínáním několika čas. rovin j[e] stylově čisté (dokonce se jeví konciznější než Kunder[ova] literární předloha), vyjádření peripetií 50. let (zhruba). Převládá zatrpkllost pohledu (na zatrpkllost má ovšem hrdina Ludvík plné právo) a na (rovině?) katarze je osnováním pomsty desiluze celku prohloubena...

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Film hledá poziti[vní] východiska, je ovšem otázkou, můžeme-li za taková považovat upnutí se k[e] [karié?]ře, nebo k lidové písni nebo k „osvícenější“ politice. Jirešův Žert je osobitější rozvrstvením rovin vyprávění – v přesném rytmu a tempu.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Nesporná kvalita předlohy umocněna autorským přetvořením do scénáře (M. Kundera), režijní koncepce (J. Jireš), a především v našich poměrech mimořádně zdařilý výběr herců do hlavních i epizodních rolí. Dominující J. Somr (život[ní] role), J. Dítětová, E. Schorm, J. Hanzlík atd.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Jako u mnoha [filmů] [z] 60. let odstupu ovlivnil aktuálnost Žertu. Na prahu bilan-cování společenského a politic[kého] vývoje může film znovu sehrát roli pozitivní. Katarze je totiž přítomna [v] otevřenosti výpovědi, v oprávněnosti konfrontovat deformace s nápravou.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

Mimořádně přesvědčivé dílo, jehož optimismus zůstává vrostlý do otevřenosti umožňující vyslovit víru v lepší společenské uspořádání, ve spravedlnost, neopakovatelnost (?)²⁾ destrukcí hodnot.

Ve zvolené stupnici: 4½

[Jiří P. Kříž]^{x)}

x) podpis hodnotitele

2) Otazník je součástí odpovědi, nikoli ediční značkou.

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Žert

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

Téma bych charakterizovala jako boomerangový efekt podlosti pomsty, protož[e] nejsilnější stránkou románu je mravní, etické zhodnocení stalinism[u] přes mezilidské vztahy a konflikty lidí touto epochou formovaných, realizujících se v jejím životním stylu.

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

Upoutává především historická přesnost charakterů a psychologie hr[di]nů, logičnost jejich vývoje, jejich osudů v podmíněnosti s charakte[rem] doby. Problémy a konflikty vyrůstají především z mravního stavu pro[ta]gonistů – to je vzácné v naší kinematografii.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4

Nepovažuji Žert za film velkého stylu; je to ve[lmi] poctivá práce, klasicky realistická, zaměřující se především na her[eckou] interpretaci tématu a zvýraznění nevábné, šedě každodenní všednos[ti]. Jde o poctivé přetlumočení románu, bez větší filmařské invence.

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

Pokora vůči předloze vyjádřená snahou o co nejvěrnější ilustraci.

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

herecký výkon Josefa Somra
hudební a zvuková partitura

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.

[A]ktuálnost filmu vidím především v tom, že působivě doplňuje histor[ic]kou informaci o prožitku jedné generace – byť je zvolen výlučný p[ří]pad – typičnost jeho protagonistů je natolik průkazná, že přesně [vy]povídá o sociální a mravní kvalitě života zachyceného období.

7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

4

[Kopaněva]^{y)}

y) podpis hodnotitelky

III.

[PŘÍPAD PRO ZAČÍNÁJÍCÍHO KATA (režie Pavel Juráček) – 8 dotazníků]²⁾

[Téma (problematika):]^{aa)} Satirické podobenství – volná fantazie na motivy z Jonathana Swifta (Gulliverovy cesty). Cizinec v uzavřeném absurdním světě, podrobeném nesmyslu – falešným iluzím, mýtům, voluntaristickým představám (učení Akademie vynálezců) – ve světě, který odmítá změnu a cokoli odlišného. Konfrontace „normálního“ a „posunutého“ obrazu světa (Svoboda). (Srovnej Marxův kritický pojem ideologie!) Nekonečný řetězec lidské manipulovatelnosti, nicotnosti v soustavě bizarních mocenských praktik.

[Originalita přístupu:]^{bb)} Ve snaze (ne zcela důsledně uskutečněné) vytěžit groteskně absurdní filozofickou metaforu z mozaiky epizod – (putování Gullivera, který nemá vlastní tvář a pouze zrcadlí dění kolem). V naprostém vyloučení přízemních, komunálně „satirických“ pořouchlostí – ve prospěch konstrukce funkčního modelu „nepochopitelných“, iracionálních společenských vztahů. Autor nutí diváka filmově [myslet:]^{cc)} stále vnímat napětí mezi předváděným příběhem a metaforicky sdělovaným smyslem (Cieslar), pracovat fantazií „jako když se čte Orwell“ (Kopaněvová).

[Jednota stylu:]^{dd)} rozpětí 4–5, průměr 4,35

Nadměrnost dílčích, samoučelně vtipných motivů poněkud rozměšňuje vnitřní myšlenkovou strukturu, nepomáhá funkčně vyklenout hlavní pointu – ta se v bloudění labyrintem leckdy ztrácí (Kopaněvová).

[Styl:]^{ee)} Kaleidoskop, koláž či leporelo. Stylizační pr[in]cip: racionalistická globální metaforičnost, kde „nic se nepodobá ničemu a všechno všemu“. Přitom fantastický svět – amalgam vize, reality, snu, vzpomínky (Bernard) – je předváděn důsledně veristickými iluzivními prostředky (srovnej „věcné záznamy vnitřního světa“ v obrazech Paula Delvauxe či Reného Magritta, nemluvě o Boschovi)... Juráček důsledně podržuje všechny složky obecně platné výpovědi: konstruuje modelové situace a postavy (naprosto odpsychologizování hereckých pr[o]jevů, eliminace časových dimenzí). Avšak modelovost je záměrně natolik transparentní, že v tomto podobenství jasně nacházíme zprávu o daném stavu naší společnosti (Škapová).

[Výrazné tvůrčí přínosy:]^{ff)} Juráčkovo promyšlení, domyšlení a aktualizování světové předlohy – v české scenáristice ojediněle odvážný čin (Cieslar). Režijně precizní groteskně metaforické ztvárnění absurdního „společenského divadla“ – včetně výběru a vedení herců ve všech epizodách (Macháček, Kryžánek, Hálek ad.) Nejsilněji působí podivná „scénérie“ filmu: režisér a kameraman (Jan Kalíš – využití „snově skutečné“ světelné tonality halucinace) stvořili přízračné prostředí, které zneklidňuje jako tíživý sen: důmyslně propojují důvěrně známé detaily (ulice, interiéry, předměty), jež nabývají hodnoty mnohovýznamového znaku, vrstevnaté výpovědi (Škapová).

[Životnost (aktuální smysl):]^{gg)} Univerzálnost výpovědi. Vědomí deformované dogmatismem a demagogií je záležitost nadčasová (Kopaněvová). Společnosti, která děsivě trpí ztrátou paměti, budoucnosti a „vědomí souvislostí“, byla zcizena možnost naplňovat vlastní osud (Škapová). Juráčkovu dílo nezestárla, stalo se naléhavějším, protože konkrétnějším (Kříž). Autorský přístup možno považovat za vizionářský: To, co před lety působilo až příliš metaforicky, se přibližuje dnešní realitě (Matula). Nejenom konstruktivní principy obrazu světa, ale také podoba naší empirické reality se stále nezadržitelněji přibližují k filmovému obrazu země Balnibarbi a Laputy... (Svoboda).

[Celková umělecká hodnota:]^{hh)} rozpětí 3,5–5, průměr 4,1

z) strojopisně podtrženo

aa–hh) strojopisně podtrženo

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Případ pro začínajícího kata

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

Konfrontace přirozeného a deformovaného, „normálního“ a „posunutého“ obrazu světa (viděno cizincem – narušitelem, zevnitř tomu naopak) v uzavřené společnosti, ovládané jedinou voluntari[s]tickou představou založenou na mýtu (učení Akademie vynálezců) a hromadně rozšířené iluze – viz. Marxův kritický projev ideologie.

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

naprostém vyloučení komunálně satirických „poťouchlostí“ ve pr[o]spěch konstrukce funkčního modelu vztahů – důsledně umělého nepochopitelného absurdního světa.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

Racionalistická globální metaforičnost, kde „nic se nepodobá bezprostředně ničemu a vš[e]chno všemu“. Fantastický „snový“ svět je předváděn důsledně veri[sti]ckými iluzivními prostředky v předkamerové realitě i snímání.

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

Juráčekův myšlenkově konstruktivní a [re]alizačně precizní, důsledný výkon při sjednocení všeho – včetně [vý]běru a vedení herců ve všech epizodách. Hudba L. Fišera (zvl. trium[fál]ní variace Laputské hymny); kamera Jana Kališe – „snově skutečná“ s[vě]telná tonal[ita] a lapidární, přehledná kompozice obrazu.

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.

Ve faktu, že nejen konstruktivní principy obrazu světa, ale i doba naší empirické reality se stále nezadržitelněji přibližuje filmovému obrazu země Balnibarbi a Laputy...

7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

4

- x) (Srov. obrazy – „věcné záznamy“ vnitřního světa Paula Delvauxe, Reného Magritta, H. Bosche a P. Breughela, na něž se Juráček odvolává).

[J. Svoboda]ⁱⁱ⁾

ii) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

PŘÍPAD PRO ZAČÍNÁJÍCÍHO KATA

Název filmu

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Cizinec v absurdním světě, podrobeném nesmyslu, falešným iluzím, mýtům, a přece světě, který je se sebou natolik smířen, že odmítá změnu a vůbec cokoli nového, odlišného – a tedy i cizince.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
V originální výstavbě filmu, v mozaikovitém navěšování epizod, v důsledně uplatňovaném metaforickém klíči, nutícím diváka od prvního záběru „neotřele“ (filmově) myslet: to jest stále vnímat napětí mezi [rea]litou [pří]běhu [a] metafor[ou] sdělovan[ým] smyslem.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
5
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
viz 2
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Juráčkovo myšlenkové domyšlení a aktualizování slavné předlohy – v české scenáristice ojediněle odvážný čin (navíc v případě světově proslulého díla), i jeho filmo[vé] groteskně-metaforické vidění, díky němuž má film univerzálně platný významový do[sah?] (byť je tak sp[ol]jen s českým groteskním pocitem [?] let).
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Jen opakuji: V univerzalitě jeho vyjádření viz odpověď č. 5
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).
5

[Jiří Cieslar]^{jj)}

jj) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu PŘÍPAD PRO ZAČÍNÁJÍCÍHO KATA (P. Juráček)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

Člověk drcený mechanismem moci; swiftovská látka s esencí kačkovské filozofie o nicotno[s]ti jedince v soukolí bizarních mocenských praktik. Důsledkem není nákaz[a] rozumem a vzpoura, nýbrž podílnictví na výkonu moci, ztráta identity.

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

V kontextu tvorby 60. let nešlo ani tak o „novost pohledu“ jako spíše o ideovou korespondenci s díly nikoli podružného proudu (O slavnosti a hostech), o ztotožnění s vědomím potřeby napravovat mocenské úchytky defor[mu]ující socialismus v samotných základech.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

Dílo patří k esteticky a ideově nejnáročnějším projekt[ům] české „nové vlny“. Vlastně jím sedm zlatých let naší kinematografie vrcholí. Ačkoli se nedá uvažovat o jednotě fabulace, stylotvorné prostředky jsou při záměrné absurdizaci obsahu dovedeny v celek podivuhodné emocionální účinnosti.

Ve zvolené stupnici: 4 ½

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

Koláž? Leporelo? Ze zdánlivě nesouvislých epizod je sestaven varovný a [myšle]nko-vě bohatý obraz společenského rozvratu, v němž za logický je přijat [pri]ncip nelogičnosti. Tento narativní plán je umocněn stylem absurdních epi[zod] a charakterů lidí v nich. Obklopují „hrdinu“ v bludném kruhu marasmu.

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

Jednoznačně režijní ztvárnění absurd[ní]ho společenského „divadla“, metaforičnost, alegoričnost výpovědi plné [vol]ně interpretovatelných významů, nezahlcující diváka daností, vyzývající naopak k volným asociacím. Takže přínosná je především režie P. Juráčka.

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.

Sub 2 jsem se pokusil charakterizovat film z hlediska přijetí (ostatně krutě znemožněného) na konci 60. let. Podobně jako u dalších děl té doby téma nezest[ár]lo, naopak stalo se aktuálnějším a naléhavějším, protože konkrétnějším.

7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

Juráčkův film zůstává ideově náročným um[ě]leckým vyjádřením absurdnosti – appendixu společenského vývoje člověka ja[ko] živočišného druhu určeného vlastním přičiněním (totalitností) k vyhynutí.

Ve zvolené stupnici: 4

[Jiří P. Kříž]^{kk)}

kk) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Případ pro začínajícího kata

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Volná fantazie n[a] swiftovská témata, převedená do roviny absurdního dramatu s průhlednými narážkami na deformace společenského vědomí, formovaného dogmatickou a demagogickou ideologií
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
Originalita přístupu spočívá ve výše charakterizované kombinaci význa[mo]vých rovin i poetik, i ve snaze – nedůsledné – vytěžit filozofickou me[ta]foru; je patrná jen v některých fragmentech, motivech dospívajících k [poin]tě.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4

Nadměrnost dílčích a detailizovaných, samoučelně vtipných motivů roz[mě]ňuje vnitřní myšlenkovou strukturu, nepomáhá funkčně vyklenout hlavní [poin]tu – ta se v bloudění labyrintem vytrácí a oslabuje nutností stále na [sebe] nově navazovat – neustálým přeladováním emocí na ratio.

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
„Velký styl“ nevyšel pro nadměrnou délku filmu a povlovný temporytmus; nejlépe a nejsugestivněji působí fragmenty „v tempu“, kde kamera nepo[pisu]je, nesetrvává pohledem na objekty, na rozehranou akci, ale jen „těká“, „vyhmatává“ – nutí pracovat naši fantazii, jako když se čte Orwell.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Nejsilněji působí „scénérie“ filmu – kombinace exteriérů, interiérů, vý[běr] rekvizit – „vizuální svět“ děje – s výhradou, že místy efekt „kurióznost[í] a [ne]normálnosti“ vyhasíná – pro již zmíněnou popisnost a poznatelnost, kterou nevýhodně poznamenává, či zatěžuje realismem herecké akce.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
[V]ědomí poznamenané dogmatismem a demagogií je záležitost nadčasová a nadnárodní, tudíž vtipné pojednání projevů takto zformovaného vědomí vždy aktuální. Životnost a svěžest filmu vtiskuje i vkusná stylizace [?]ní a obrazové vrstvy.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

4

[Kopaněva]^{ll)}

ll) podpis hodnotitelky

IV.
UCHO

Režie: Karel Kachyňa, scénář: Jan Procházka,
hrají: Jiřina Bohdalová, Radoslav Brzobohatý
FSB 1969 (1970)

Ucho patří mezi tzv. trezorové filmy, které nebyly nikdy schváleny pro veřejné uvádění. Byl mu vyčítán protisocialistický postoj, šíření nenávistných protikomunistických pomluv, vydávání deformací socialismu za produkt tohoto zřízení. Byl spojován s působením nejkrajnější pravice v krizovém období. Jeho osud jako by symbolizoval rozdrčení nepřátelských sil. Na tomto výkladu, naprosto odmítavém, nikdy nedošlo k nejmenšímu posunu.

Ucho se odehrává v blíže neurčeném časoprostoru (soudobé ošacení, soudobá vozidla Tatra 603 apod.), avšak ten vykazuje všechny rysy stalinistického období s předstíranou přízní, věčnou existenční nejistotou, nenadálými zatýkáními, všudepřítomným podezíráním a uměle nadiktovaným optimismem. Příběh přitom není zasazen do prostředí lidí, kteří pouze pociťují tíživou přítomnost rozrušení základních etických i mravních jistot, aniž rozumí tomu, co se kolem nich děje, aniž chápou důvody svého postižení, situace, v níž se nenadále ocitli. Procházka s Kachyňou si zvolili prostředí vysokých státních a stranických funkcionářů, kteří stojí tak říkájíc u zdroje vysoké politiky, ale přesto zůstávají v nejistotě, možná právě proto na ně dopadá nevysvětlitelné, iracionální a přitom nesmírně hmatatelné ohrožení ještě tíživěji, neboť si zřetelněji uvědomují jeho působení, jehož se najednou stávají více či méně poslušným nástrojem.

Probdělá noc vysokého ministerského úředníka a jeho zbohatlické měšťácké paničky, která začala vysoký post přijímat jako samozřejmost, je naplněna strachem z nejbližších událostí, neboť mužův nadřízený ministr i někteří spolupracovníci byli zatčeni jako škůdci a nepřátelé lidu. Nejistota zvýrazněná ještě nálezem odposlouchávacích zařízení je ztvárněna s realizačním mistrovstvím, v našem filmu málokdy vídaném. Dramatický půdorys příběhu je omezen na prostor bytu a dvojici prakticky nepřetržitě rozmlouvajících protagonistů. Ale ani v nejmenším není zatížen divadelní mnohomluvností, dialogy se aktivně spolupodílejí na postižení atmosféry napjatého očekávání, kdy mezi manžely dochází k vyjasňování vzájemných vztahů, rozmluva se pohybuje od nenávistných hádek a vyčítání k ironickému, bezmocně apatickému svěřování. Výjimečná situace vede hrdiny k odhazování posledních zábran, v plné nahotě se projevuje zdeformované jejich vědomí, pramenící ze pštrosích reakcí – zavírání očí před znepokojivými příznaky, pasivní plnění nařízení těch, díky kterým se dostali „nahoru“. Plně se odkrývají slabošské, přizpůsobivé charaktery lidí, jejichž kádrové předpoklady nestačí na lidsky i odborně odpovědné zvládání zastávaných funkcí. Muž – v zásadě slabošský a nerozhodný – byl vyzdvižen pro svůj proletářský původ a sám si přiznává nedostatečnou kvalifikovanost na zastávané místo, ale nemá odvalu „zklamat důvěru mu vloženou“. Jeho žena se projevuje jako maloměšťácká panička, které se vlastně splnil životní sen – stát se dámou z lepší společnosti, aniž si uvědomuje cenu, jakou by mohla za taková privilegia zaplatit. Projevuje více přirozeného sebezáchovného pudu, podléhá přese všechno bolestnému

zklamání a obavám o nejbližší, její citové prožívání ani vědomí odpovědnosti (i vlastního prospěchu) není zcela umrtveno. Procházkův scénář a Kachyňova pečlivá vivisekce, pronikající do nejzazších zákoutí lidské psychy, náhle se ocitavší tváří v tvář krajnímu ohrožení, předkládají jedinečnou analýzu strachu a jeho příznaků.

Význam filmu spočívá především v důsledném předvedení represivní povahy byrokraticko-policejní manipulace totalitního režimu, zahalujícího se frázemi o všelidové moci a prospěchu lidovým vrstvám. Mrazivě věrohodné je postižení lidí, kteří se stali dobrovolnými kolečky tohoto systému, kteří jej pomáhají udržovat jak panovačnými manýrami vzhledem dolů, tak psovskou podřízeností směrem nahoru. Přitom pohled autorů není jednoznačně v monotónně tragické tónině, pocity absurdity jsou umocňovány ironickou nadsázkou, akcentováním nepochopitelných rituálů a divadelních obřadů (scéna recepce, z níž se jednotlivé výjevy retrospektivně vracejí, když si oba manželé v duchu přehrávají události z nedávno minulých hodin), předstírání a vytváření preludů, jimž stejně nikdo nevěří, ale také nikdo to nahlas neřekne – aspoň mezi těmi, kteří jsou do „hry“ zasvěceni a přesto se na ní podílejí.

Předností filmu je střízlivá analýza nejvyšších společenských míst (včetně bodře se tvářícího „nejvyššího soudruha“), aniž by se kdekoli projevil záblesk znehodnocující karikatury či povrchního zesměšnění. Ucho je stylově vyrovnané a vzorně koncentrované v dramatickém vedení příběhu podobně jako Kočár do Vídně, s nímž má společnou komornost vyprávění, soustředění na herecké kreace a mistrně psané dialogy, spontánně osvětlující navozované situace, aniž by je popisovaly, avšak v ideovém vyznění nepoměrně důraznější, neboť jde o stále aktuální společenskou výpověď, která nic neztrácí ze své životaschopnosti. Zobrazené události mají rozhodně širší platnost, byť v takto otevřené podobě jsou příznačné zřejmě jen pro stalinismus.

Vedle režijní vytríbenosti a ideové preciznosti, prozrazující detailní obeznámení s psychologií vládnoucích špiček a jejich mentalitou, se vyzdvihuje herecký výkon Jiřiny Bohdalové, pro kterou se role funkcionářské paničky stala životní příležitostí, jíž se naplno zhostila. Tragikomické rozpětí ztvárňované role, schopnost plynule přecházet z jedné psychické polohy do jiné je obdivuhodná, neustálá nervnost herecké kreace, dokonalá práce s hlasem, s výmluvnou charakterizací nejen obsahem pronášených replik, ale i jejich tónem, způsobem přednesu, zabarvením hlasu, jeho otevřenou zvonivostí i chraptivostí, prozrazuje svrchované mistrovství. Oproti proměnlivé ženské hrdince zůstává postava manžela v podání Radka Brzobohatého více monotónní, skleslá, bezradná, se sklonem trpně se poddávat očekávání věcí příštích a pokud možno nenarušit stále ještě existující dojem pořádku a harmonie. Brzobohatý je i vzhledem k vytvářené postavě nepoměrně zklidnělejší, jeho výkon nemá takové výrazové rozpětí jako u jeho partnerky.

Treš filmu koncentroval Milan Hanuš do otázky: „Kdo jsou a v jakém mravním klimatu žijí stalinští držitelé moci?“ Dodejme, že nejen stalinští... Závěrečná pointa, krutě ironická a ozřejmující, že vlastně žádná funkce ani povýšení člověka nechrání před pádem a zničením (manželovi je k ránu telefonicky oznámeno, že byl jmenován ministrem místo toho zatčeného), že jeho osud je stále bezmocnou hříčkou v iracionálním systému totalitní moci, tvoří výmluvnou tečku ve zpodobnění existence na výsluní, za niž se platí trvalou nejistotou a strachem. Přitom v zájmu objektivity i úplnosti nutno dodat, že ani

Ucho nedospívá k výslovnému analyzování mocenských mechanismů, drtících každého i eventuálně nevyhovujícího jako v pekelném mlýnu – o to se pokusil až režisér Costa-Gavras ve filmu Doznání (pochází prakticky ze stejné doby), který pečlivě rekonstruoval postupné rozvíjení vykonstruovaného politického procesu na základě skutečných událostí (proces se Slánským, jak se jeví z pohledu jednoho z obžalovaných, A. Londo-
na). Zde se totiž rozkrývá osobní tragedie nikoli člověka, uměle vyzdviženého do vysokého postu, nýbrž životní tragedie člověka, který je obviněn ze zrady všeho, zač po celý život bojoval, co pomáhal připravovat, který je posléze donucen k přiznání těchto ob-
ludných obvinění. Ucho přece jen tak daleko nedohlíží. Lze říci, že předvádí tíživé očeká-
vání něčeho dosud tušeného, i když pociťovaného zla jako vrcholně nebezpečné, zatím-
co Doznání se dotýká situace, kdy doba očekávání skončila a nastoupila skutečnost, nepochopitelnější než všechna očekávání...

Jan Jaroš

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Případ pro začínajícího kata

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

Volná fantazie n[a] swiftovská témata, převedená do roviny absurdního dramatu s průhlednými narážkami na deformace společenského vědomí, formovaného dogmatickou a demagogickou ideologií

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

Originalita přístupu spočívá ve výše charakterizované kombinaci význa[mo]vých rovin i poetik, i ve snaze – nedůsledné – vytěžit filozofickou me[ta]foru; je patrná jen v některých fragmentech, motivech dospívajících k [poin]tě.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4

Nadměrnost dílčích a detailizovaných, samoučelně vtipných motivů roz[mě]lňuje vnitřní myšlenkovou strukturu, nepomáhá funkčně vyklenout hlavní [poin]tu – ta se v bloudění labyrintem vytrácí a oslabuje nutností stále na [sebe] nově navazovat – neustálým přeladováním emocí na ratio.

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

„Velký styl“ nevyšel pro nadměrnou délku filmu a povlovný temporytmus; nejlépe a nejsuggestivněji působí fragmenty „v tempu“, kde kamera nepo[pisu]je, nesetrvává pohledem na objekty, na rozehranou akci, ale jen „těká“, „vyhmatává“ – nutí pracovat naši fantazii, jako když se čte Orwell.

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

Nejsilněji působí „scénérie“ filmu – kombinace exteriérů, interiérů, vý[běr] rekvizit – „vizuální svět“ děje – s výhradou, že místy efekt „kurióznosti“ a [ne]normálnosti“ vyhasíná – pro již zmíněnou popisnost a poznatelnost, kterou nevýhodně poznamenává, či zatěžuje realismem herecké akce.

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.

[V]ědomí poznamenané dogmatismem a demagogií je záležitost nadčasová a nadnárodní, tudíž vtipné pojednání projevů takto zformovaného vědomí vždy aktuální. Životnost a svěžest filmu vtiskuje i vkusná stylizace [?]ní a obrazové vrstvy.

7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

4

[Kopaněva]¹⁾

[Hanuš]^{mm)}

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu U c h o (Kachyňa-Procházka)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

Téma: Stranický funkcionář v pasti všemocné a iracionální sítě stalinské StB.

Plíživé ohrožení a vzrůstající trauma strachu mění životní situ[aci] v peklo – vyjevuje se v něm zpusťosenost a zmrzačenost života manželské dvojice, příslušníků privilegiované mocenské vrstvy. Metoda stalinského násilí – teror strachu – obrácená do vlastních řad mocných. „Noc pravdy“ jednoho falešného manž. vztahu posvěceného privileg[ie]m?] moci.

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

V nesmlouvanosti, důslednosti a otevřenosti, s jakou je obnažen nízký životní horizont, v němž se manželé z mocenského výsluní pohybu[jí] a který je vyznačen: tvrdým egoismem, manželskou nenávistí, politickým kariérismem, pokrytectvím, zbohatlickým komfortem.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4–5

(Reminiscence na hradní recepci mají nevyrovnanou intenzitu, některé působí ilustrativně)

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

Psychologické drama existenciálního ladění: v mezní situaci plíživé[ho] ohrožení se uvolňuje strach a padají zábrany ... Jednota času a prostoru zvyšuje dusnou atmosféru, stoupá napětí. Studie charakterů koncipovaná na způ[sob] soubor, který podněcuje ten slabší z dvojice – žena. Sevřená forma filmu má tradiční rysy psychologického thrilleru, v němž dominuje psychologická věrojatnost a plastická mnohotvárnost herecké kreace.

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

Scenárista – dram. analýza charakterů opřená o důvěrnou znalost „hradního“ prostředí a psychologie mocných;

Herecký výkon Jiřiny Bohdalové plný eruptivní nenávisti zbohatlické dryádnice, kterému nechybí ani subtilní polohy skutečné bolesti, zkla[mání].

mm) ručně vepsané jméno hodnotitele

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
V položení otázky: Kdo jsou a v jakém mravním klimatu žijí stalinští držitelé moci?
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

4–5

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu UCHO (Karel Kachyňa)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

Téma: Mocenská elita, obraz její „soudružnosti“, budované ze vzájemného „špiclování“ (odposlouchávání) a strachu. Deformace lidí, kteří se smířili s nedůstojnou existencí v strachu a ponížení, které je jen v zdánlivě nelogickém spojení s jejich vysokým společenským postavením ([B]rzobohatý-náměstek ministra). Moc je proto lákadlem i pastí, zdrojem úzkosti (viz náměstkova finální reakce na jmenování ministrem).

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

Novost pohledu: Především ve „vystoupení“ pozornosti až do nejvyšší společenských míst (nejvyšší „Soudruh“ a jeho ministerské kruhy) a v pohledu do tohoto elitního světa opravdu zevnitř, je tu znát důvěrná znalost.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

4,5

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

Stylová osobitost: Bez (pozdějších kachyňovských) ornamentů, soustředění na hereckou akci, dramatické napětí, stylově jednotná koncentrace na fenomen strachu a uzavření (vila, v níž jsou de facto uvězněni oné noci, a nejen oné noci), přitom nikde pád do karikatu[ry].

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

Přínos některého tvůrce: G. Opočenský v roli nejv. soudruha: příklad „kritického“ a přitom nikterak karikaturního herectví. Pozoruhodná herecká miniatura.

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.

Životnost filmu: V obnažení lidské deformace majitelů totalitní moci (viz i výtečný portrét nejvyššího soudruha – jeho marné snahy po příjemnosti a velkorysosti na recepcích, přitom je znát, jak je spoután svým úřadem, a hlouběji ouřednickostí své duše)

7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

Celková hodnota: 4,5

[Jiří Cieslar]ⁿⁿ⁾

nn) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu UCHO (Karel Kachyňa)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).

O dani, kterou čl[ověk] splácí kariéru, a pragmatismus a přizpůsobivost umožňující zařazení do vyšších sfér společenské hierarchie. Tou daní je obyčejný lidský strach; neschopnost přirozené rados[ti] z práce, devalvace vztahů, zošklivení světa, neodvratná sounáležitost s lid[mi], jimiž hrdina opovrhne, ale není schopen v konfrontaci obstát čestně.

2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).

Maximálně otevřený a pravdivý pohled na krutost české odnože stalinismu, v němž „socialismus“ určují už jenom temné síly tajné policie, v němž nikdo si není jist, jaký osud je mu chystán v příští hodině. Odhalení metod a prost[řed]ků má následovníky teprve v představových dílech sovětské kinematografie.

3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.

Tíživost atmosféry v prolínání příběhu s krátkými retro[spek]tivami podtrhuje rytmičování sekvencí a gradace v postu[pném?] odhalování amorálnosti smutných hrdinů pokřivených dobou. Autorům se příkl[adně] podařilo akcentovat negativnost estetického zážitku, vyslovit vlastní stan[o]visko a postoje. Ve zvolené stupnici: 4 ½

4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.

Klasické vyprávění se [pro]měňuje v šokující výpověď odhalující pokřivenost, přetvářku, nabubřelost [vše]mocného lidského póvlu obdařeného neomezenou totalitní mocí (vrcholná scén[a] noční návštěvy policejních kumpánů) a směřuje k pointě, v níž hlavní hrdin[a] není schopen radosti nebo aspoň uspokojení z jmenování do funkce ministra.

5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).

Jiřina Bohdalová v netradiční nekomické roli naznačila opravdové rozpětí t[a]lentu, později utopeného v průměru. Kamera Josefa Illíka na rozhraní klasi[cké]ho pojetí a dokumentarismu. Režie Karla Kachyni – vedle Kočáru do Vídně je[ho] největší dílo.

6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.

Dokud bude Ucho K. [Ka]chyni prohlašováno za „nejprotisocialističtější“ film naší kinematogr., neztratí svoji akt[uál]nost, neboť obrana policie vydávaná za obhajobu socialismu se rovná obhajo[bě] stalin. totalismu, slepotě nebo záměrnému ignorování současného sov. příkl[adu] ve výkladu této ostudy na cestě k dnešku. (Co je vlastně protisocialistické?... Milióny mrtvých, nevině mrtvých, nebo samozvaní kati!)

7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

Děs ideologických strážců z odvahy promítnout do filmového příběhu prakti[ky?] špičky mocenské hierarchie (za slavnostmi nejistota a tvrdý zápas o bytí), oprávněný (z jejich pohledu), i když umělecky Ucho je poplatné dobové kon[cep]ci více než kupř. Helgeho Stud, Jirešův Žert atd. Ve stupnici: 3 ½

[Jiří P. Kříž]^{oo)}

oo) podpis hodnotitele

V.

SKŘIVÁNCI NA NITI

V pořadí šestý film Jiřího Menzla *Skřivánci na niti* (1969) – a jeho třetí adaptace literární předlohy Bohumila Hrabala – vycházel ze sbírky *Inzerát na dům*, ve kterém už nechci bydlet (1965). Ze čtyř povídek (*Divní lidé*, *Anděl*, *Ingot a ingoti* a *Krásná Poldi*) vznikl ve scénářistické spolupráci spisovatele a režiséra mozaikovitý průhled do uzavřeného, vyděleného světa železného šrotiště poblíž kladenské Poldiho huti. Poprvé bylo v našem filmu ukázáno dlouho utajované prostředí nucených prací, ustanovených v 50. letech po Únorovém převratu, kam byli po rázných čistkách internováni z „ozdravělé“ společnosti odsouzenci, kteří se provinili už jen samotným původem, profesí, vírou, živnostnickým obchodem atd. Tyto odpadlíky, kteří se prostě do nového politického zřízení nehodili, měla manuální podřadná práce jako „spravedlivý“ trest napravovat a zbavovat jejich „přežitků z minulosti“.

Menzel v duchu Hrabalovy smířlivé humánní filozofie, podle níž cenu člověka nelze zničit ani tím nejhorším ponížením, vykresluje atmosféru neladného, rozpadlého „pracoviště“ s jakousi netušenou poezií; outsideři i v ubíjející nesmyslné práci a nesvobodě žijí přesto svým jedinečným životem, jemuž nechybí vitalita, zdravý nadhled a především nepotlačitelná touha po svobodě. Svržení až na samé dno – ono hrabalovské „smetiště dějin“ – už se nemají čeho bát a v každé postavě vládne navzdory všemu lidská hrdost. Doktor filozofie, prokurátor, bývalý obchodník nebo „kopečkárky“ odsouzené za pokus emigrovat a řada dalších tu nežijí v nárcích, zdeptané a v beznaději, ale v jakémsi tichém, vzdorném smutku, který přebíjejí černým humorem, drobnými radostmi z mála, poťouchlým žertováním. Ani v těchto nelidských podmínkách nevymřela v lidech přirozená potřeba pospolitě soudržnosti, lásky a v neposledním – úcta k oné nenápadné, ale životně nezbytné slušnosti ve vztazích, která se z té „lící“ režim[ové] strany zcela vytratila.

Z oficiální struktury společnosti sem štitivě vstupují její „zdraví“ reprezentanti jako do zamořené zóny: pokrytecký funkcionář ÚRO, demagogická učitelka s pionýry. Štáb filmařů, kteří dostali za úkol vyslat na veřejnost uměle příkrášlený, falešný „dokument“ zdejšího života a úspěšně se „polepšující“ odsouzence. I z nejvyšších kruhů navštíví šrotiště laskavý, senilní hodnostář, který i ve své tuposti stačí uškodit (po jeho odchodu je zvýšen trest mladíkovi – věřícímu, který se nebál upřímně promluvit před zástupcem Moci). +/

Menzlův film s citlivostí a půvabem vytvořil obraz společnosti v její odvrácené, skrývané podobě. Železné haraburdí, v jeho odžitém a odloženém „bytí“, jež má být přetavené v „ušlechtilou ocel“, se stává ve filmu nejen bohatým, surrealisticky inspirovaným zdrojem výtvarnosti: kamera J. Šofra s okouzlenou lačností se „prohrabuje“ v haldách bizarních předmětů, které tak dostávají nový „život“ a stávají se artefakty. Ale toto prostředí vytváří hlubší, symbolickou paralelu k tomu lidskému „odpadu“ v něm živořícím, který však – stejně jako vyřazená předmětnost – je hodnotově povýšen ve třpytu oné vzácné „perličky na dně“.

Zjemnění hrubého tématu v Menzlově filmu, jeho lyrizace a harmonizace krutosti, oškli-
vosti, jakož i „zhumornění“ utrpení a úporné hledání životního smyslu i v trestuhodném
zmarňování bezbranných existencí vcelku přesně koresponduje s Hrabalovým světoná-
zorem. Tento pohled můžeme považovat za neadekvátní, sporný – vzhledem k dosud ne-
odčiněným vinám společnosti na nevinně odsouzených. Nicméně je třeba brát v úvahu
i dobu vzniku tohoto filmu, kdy už zvolené téma bylo vlastně odvážným gestem, a politi-
kum věci bylo poněkud decentně zasunuto do druhého plánu. Ale úvahové hrabalovské
věty vkládané do promluv jednotlivých postav jasně napovídají, že skutečný stav a pod-
stata celé záležitosti nechtějí být tvůrci zastírány, pouze ztlumeny. Povznesení nad rea-
listické zobrazení drsnosti má tedy i v tomto uměleckém vidění svůj platný význam.

Kromě působivé obrazové poetiky se vyznačuje tento snímek vzácně nepodbízivou pří-
stupností, diváckou sdělností v tom nejlepším smyslu, což potvrzují i výborné herecké
výkony V. Brodského, L. Suchařípy, F. Řeháka, V. Neckáře, ad. Uvedené kvality filmu
zařazují Skřivánky na niti nejen k nejlepším dílům ve filmografii J. Menzla, ale i k nej-
významnějším filmům druhé poloviny 60. let v naší kinematografii.

Stanislava Přadná

+ / Tuto scénu s postavou parodující Z. Nejedlého (ve vynikajícím hereckém ztvárnění
Vl. Šmerala) byl nucen Menzel nahradit nově dotočenou zcenzurovanou verzí. Bylo by
záhodno do distribuce navrátit původní verzi.

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Názevfilm Skřivánci na niti

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Padesátá léta obnažena v drastických osudech lidí, na které je nahlíženo úsměvně s ironickou laskavostí.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
Nekritičnost, neapelativnost, spíše vlídný povzdech.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
4–5
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Neskrývaná literárnost vytváří zvláštní atmosféru.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Zjevně fungovala skutečná kolektivnost tvůrčích pracovníků, koncentrované výkony všech.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Naznačenost, nedorečenost sledovaných charakterů.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).
4–5

[J. Matula]^{pp)}

pp) podpis hodnotitele

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu SKŘIVÁNCI NA NITI (Jiří Menzel)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
O nepokořitelnost morálky, lidství, lásky, hodnot, které přetrvávají navzdory době devalvující je. Obraz epochy, o níž dnes zejména mladší generace nevědí pravdivého nic. (Tato ztráta kontinuity devastuje národní identitu.)
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
Filmů, které se lidsky, nezaújatě a pravdivě dokázaly ohlédnout za 50. l[e]ty, není v naší kinematografii mnoho. Menzel to dokázal díky originalitě Hra[balo]va námětu a scénáře, navíc s úsměvností až groteskní, nijak však neubírá závažnosti tématu.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
Jediná kulisa „pohřebiště“ kovošrotu vytváří základní [at]mosféru obrazu „lidských trosek“ zavržených novou epochou jako materiál [urče]ný také k sešrotování. Jediné režijní spojení prostředí a charakteri[zace?] je kupodivu pohledem optimistickým pro neotřesitelnou víru v nápravu věc[í]. Ve zvolené stupnici:
3 ½
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Jemná ironie, humor, scénaristický vklad pábitelství, výtečný půdorys hlavních postav i příbě[hu], promyšlené reflektování konfliktu mezi dobou a společností – to vše činí ze Skřivánků na niti jedno z nejdiváčtějších, a zároveň myšlenkově nejzávažnějších děl konce 60. let.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Plastičnost kamery Jaromíra Šofra, herecké výkony (Václav Neckář, Leoš Suchařípa, Vlastimil Brodský, neviditelný Bohumír [sic!] Šmeral).
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Každý podobně [za]ujatý pohled na dobu stalinských represí ve specifických modulacích Česko[slovenska] [je] osvětlováním bílých míst; Skřivánci patří k dílům, jejichž aktuálnost za [20?] let ještě vzrostla. (Tím se většina českých trezorových filmů liší kupř. [od] sovětského díla Komisařka, jejíž forma je s odstupem 20 let „od věci“.)
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

Skřivánci na niti patří nejenom k nejexponovanějším dílům naší kinematografie, svým určením nejširšímu publiku tvoří zřejmý kontrast k dnešní bezduchosti určené „pro lid“.

Ve zvolené stupnici: 4

Jiří P. Kříž

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu Skřivánci na niti
(ve filmu chybí dosti závažná pasáž projevu starého funkcionáře)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Jde o projev příznačného Hrabalova zájmu o „perličky na dně“ – situovaného mezi outsid[ery] režimu v kladenských hutích v době stalinismu; zvýrazněn je nezni[či-
tel]ný cit lidské soudržnosti, nepodléhající erozi dogmat a hesel, vz[doru]jící těmto pomíjivým „hodnotám“ jistotami slušnosti, dobra, lásky.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
Film je oslavou lidství v člověku v typické hrabalovské happening[ové] formě. Život – včetně politické reality – a lidé jsou tu nazřeni po[dle] hrabalovského zákona odrazu a ozvláštnění a třeba mystifikací. Po[liti]kum doby je prolno hravostí, provokací, gagy, organicky vyplýva[jící]mi z hrabalovského „zapisovatelství“, jehož smysl pro lidské „předvádění se“ i „voyeurství“ je dobře interpretováno režii.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků /dokonalost stylu/. Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
4 (místa prostupuje literární žurnalismus)
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
Režie se upíná k výr[azu] ironie, mystifikace i drobných lží, jimiž se sebevyjadřují Hrabal[ovi] hrdinové ve své potřebě svobodné tvorby vlastního života, a převá[dí] [je] ve spolupráci s kamerou a herci do poetiky totálního realismu, v duchu se spisovatelovou intencí.
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
Způsob režijní interpretace Hrabala, stylotvornost kamery Šofra, herecký ansámbl.
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Film se proměnil v historickou výpověď. Cenná je jeho konvence „s [?] o těžkých dobách“ i lekce dobra, velkorysosti, soucitu, milos[rdenst]ví, shovívavosti vůči lidským slabostem – výraz člověčenství lidí [v] jejich kladných i záporných projevech, jeho optimismus.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).

Expertní dotazník

Cílem je získat představu o vývojovém a hodnotovém přínosu filmu a výsledky pak využít při interpretaci.

Na volné dotazy odpovídejte nejméně jednou větou!

Název filmu SKŘIVÁNCI NA NITI (Jiří Menzel)

1. Charakterizujte téma filmu (nastolený problém).
Násilné odklizení lidí na „smetiště dějin“, právě tito lidé však navzdory všemu si uchovávají lidskost, v marasmu doby ji doslova zachraňují, zatímco moc pod velkhubými hesly kryje ve svých zástupcích perversi.
2. V čem spatřujete novost pohledu na problém (originalita přístupu).
V hrabalovsko-menzlovském lyrismu – v hledání „perliček na dně“ doby a lidí, děs společenské situace se tu nesporně změkčuje, ale na rozdíl od pozdější[ch] Menzlových filmů nemizí.
3. Odhadněte míru významového sjednocení vyjadřovacích prostředků (dokonalost stylu). Označte číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5.
4,5
4. Charakterizujte stylovou osobitost filmu.
V kongeniálním převodu Hrabalova pohledu na svět: v lyrizaci brutálního světa, což sebou nese jistou idealizaci, současně se tu vyjadřuje jistá neumlátitelnost, nevyhbitelnost lidské vůle po kladu...
5. Uveďte a charakterizujte zvláštní umělecký přínos (výrazný výkon tvůrčího pracovníka).
6. V čem spatřujete životnost (aktuální smysl) filmu.
Ve své houževnaté vůli lyrizovat mi právě tento film už připadá anachronický.
7. Odhadněte míru celkové umělecké hodnoty filmu (číslicí ve stupnici nejméně 1 – nejvíce 5).
4,5

Jiří Cieslar